

CHOV STAROKLADRUBSKÝCH KONÍ V NÁRODNÍM HŘEBČÍNĚ KLADRUBY NAD LABEM

Chov koní je v Kladrubech nad Labem doložen od poloviny 14. století. Místo na pravém, severním břehu Labe bylo proslulé chovem koní již za Pernštejnů, k jejichž pardubickému panství obora koňská patřila. Usnesení o zřízení dvorního hřebčína ve Velké oboře v Kladrubech bylo dáno na vědomí dekretem, který vydal císař a král Rudolf II 6.března roku 1579. Více než 300 let byl tento hřebčín císařským dvorním hřebčínem, zajišťoval koně pro císařský a královský dvůr v Praze a ve Vídni. V současné době jsou bílí koně starokladrubští chováni v Kladrubech nad Labem, vraníci jsou soustředěni v někdejších stájích knížecího rodu Auerspergů ve Slatiňanech. Od 10.července 2019 je Krajina pro chov a výcvik ceremoniálních kočárových koní v Kladrubech nad Labem ve společném zájmu všech národů světa chráněna podle Úmluvy o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, jako mimořádně dokonalý a jedinečný příklad krajiny sloužící po několik staletí výhradně pro chov a výcvik koní určených pro službu panovnickému rodu a soustavně přetvářené podle jasného estetického krajinářského záměru. Národní hřebčín chrání nejen plemeno samotné, ale i specifické podmínky jeho chovu včetně tradičních chovatelských postupů.

Starokladrubský kůň je středně velkého až velkého obdélníkového rámce s korektní stavbou těla, harmonickými proporcemi a typickou klabonosou hlavou s výrazným velkým tmavým okem. Vyznačuje se pravidelnými kadencovanými chody s vysokou akcí hrudních končetin v klusu. Chovným cílem je zachování jediného původního českého plemene koní v typu galakariosiera, koně použitelného k ceremoniální a reprezentativní službě, soutěžím spřežení, klasické drezuře a rekreačnímu ježdění. V chovu jsou udržovány dvě barevné varianty koní, bělouši a vraníci. Bělouši jsou vybělující, jejich kůže je tmavošedě pigmentovaná, s výskytem bílých odznaků, s chlupovým pokryvem těla, který vykazuje u hříbat při narození základní barvy s různými odstíny a s odlišným stupněm prokvetlosti. Kůže vraníků je tmavošedě pigmentovaná, vyjma odznaků, které jsou růžové barvy. Výskyt bílých odznaků je u vraníků nežádoucí. Menší bílé odznaky jsou přípustné na spodní části pánevních končetin a na hlavě. U vraníků jsou rozeznávány tři typy zbarvení: vraník s uhlově černou a lesklou barvou po celé roční období, vraník s černou barvou bez lesku, vraník s černou barvou bez lesku, který v letním období vykazuje hnědý nebo ryzí nádech černé barvy. Do plemenitby mohou být zařazeny i klisny hnědky a ryzky. Jiné barevné varianty hřebců než bělouši a vraníci, jsou z plemenitby vyloučeny. Chov starokladrubského koně v národním hřebčíně spočívá v udržovacím šlechtění s cílem uchovávat toto plemeno v nezměněné podobě s důrazem na typické znaky galakariosiéra.

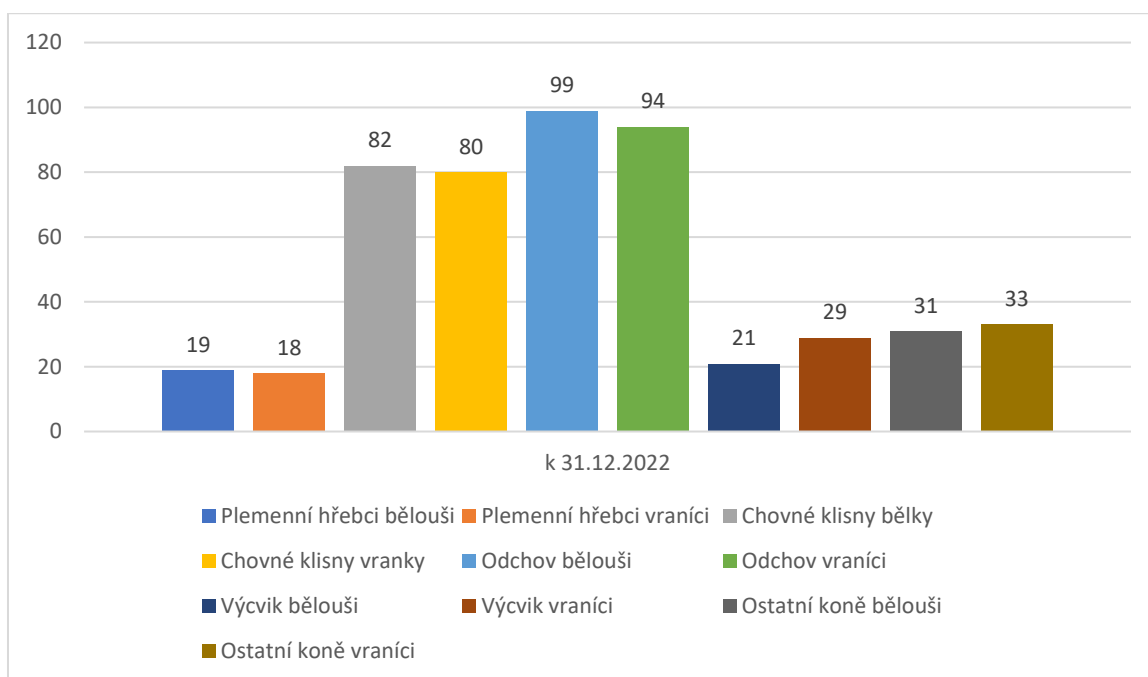
Původ starokladrubského koně je možno vysledovat zpět k šesti plemenným hřebcům, kteří dali jména současně existujícím klasickým otcovským kmenům: Generale, Generalissimus, Sacramoso, Solo, Favory, Napoleone. Zároveň lze původ starokladrubského koně sledovat zpět k osmi zakladatelkám čistokrevných klasických rodin. Čistokrevné neklasické kmeny jsou Siglavi Pakra, Romke a Rudolfo. Neklasických čistokrevných rodin je sedm. Kmeny Generale, Favory a Rudolfo jsou bělouši, Solo, Siglavi Pakra a Romke jsou vraníci a Generalissimus a Sacramoso se vyskytují v obou barevných variantách. Pro starokladrubské koně je typické pozdní dospívání, dlouhověkost, dobrá plodnost, pevná konstituce, adaptabilita pro různá prostředí a dobrá krmitelnost. Starokladrubští koně jsou živého temperamentu, vyrovnaného charakteru, snadno ovladatelní, učenliví, pracovití a dobře spolupracující s lidmi.

Plemeno starokladrubských koní je zařazeno do Národního programu konzervace a využívání genetických zdrojů zvířat významných pro výživu a zemědělství. Bílé a vrané kmenové stádo starokladrubských koní chované národním hřebčínem bylo v roce 1995 prohlášeno

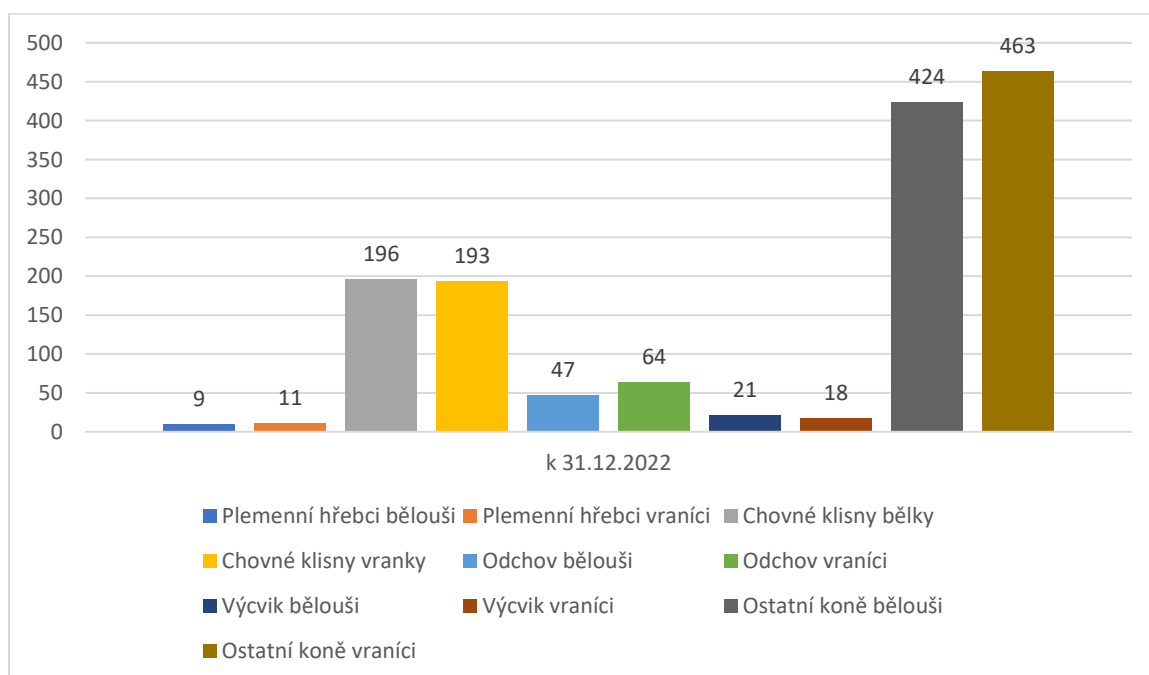
Ministerstvem kultury za kulturní památku. V roce 2002 bylo bílé stádo prohlášeno za národní kulturní památku, a to jako součást národní kulturní památky Hřebčín v Kladrubech nad Labem.

Velikost populace starokladrubských koní v České republice se v posledních letech mírně navyšuje. K 31.prosinci 2022 je evidováno 1 952 starokladrubských koní. Z toho je 949 běloušů, 1 003 vraníků.

Stavy starokladrubských koní v Národním hřebčíně Kladruby nad Labem k 31.12.2022

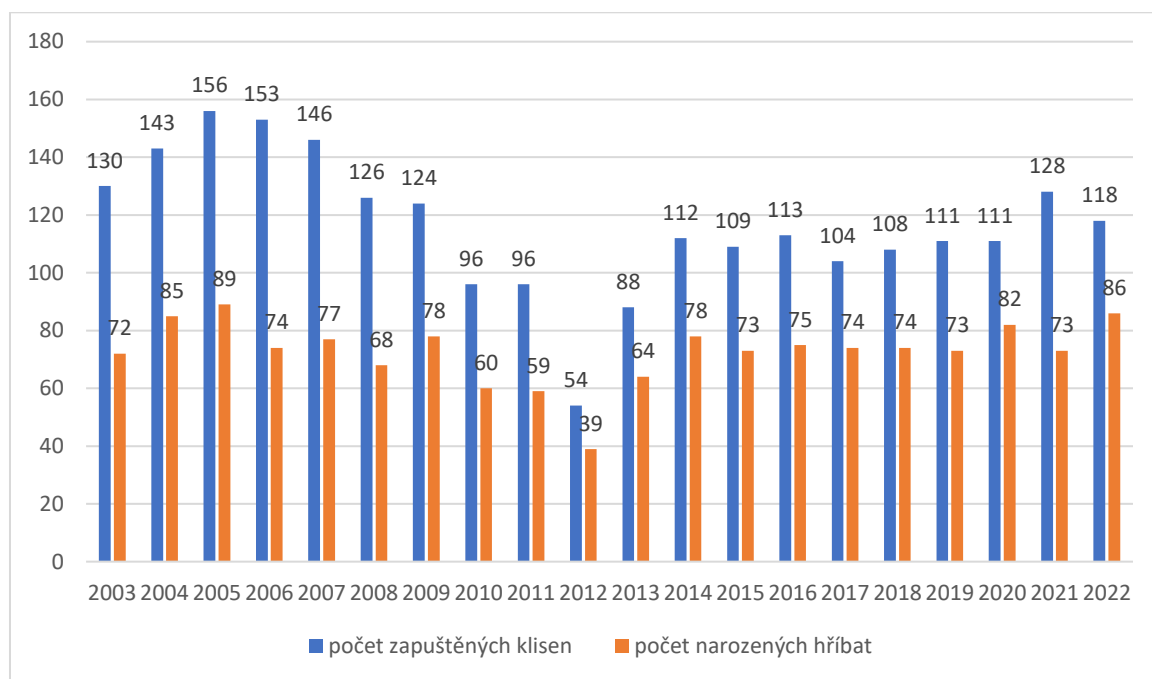

Stavy starokladrubských koní v privátním chovu k 31.12.2022

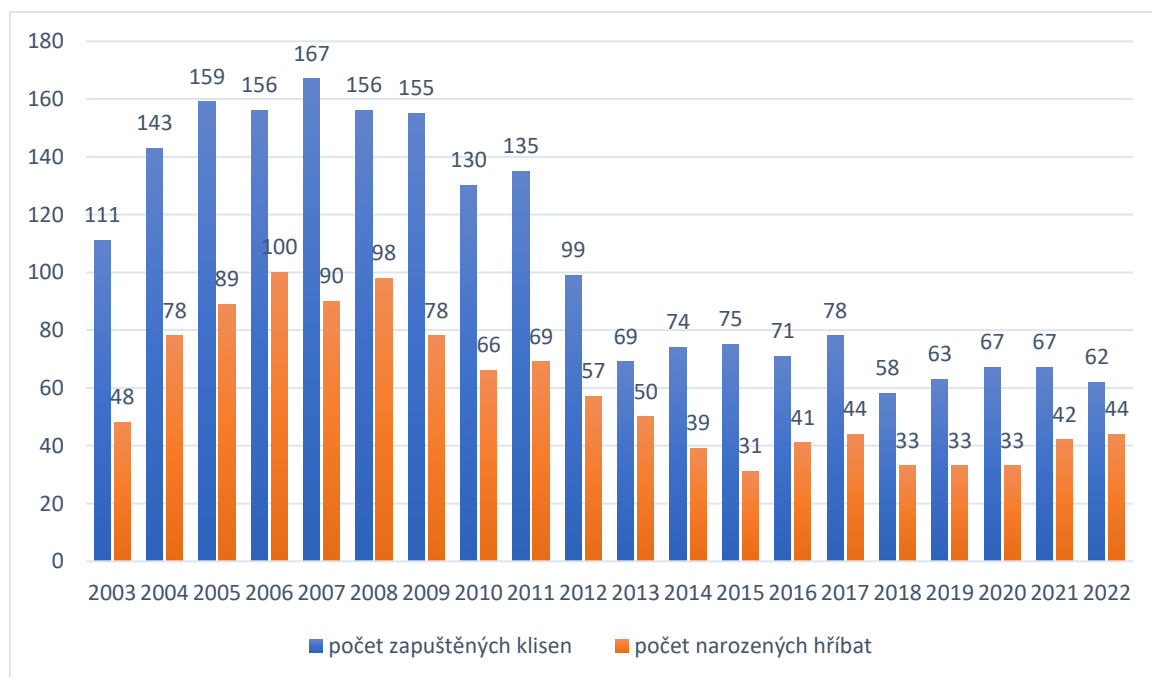

Plemenní hřebci v majetku Národního hřebčína Kladruby nad Labem jsou privátním chovatelům chovných klisen k dispozici prostřednictvím zemských hřebčinců, existuje i možnost prodeje mražených inseminačních dávek. Při výběru rodičovských párů a zároveň jako nástroj k udržení nízké příbuznosti, je v populaci starokladrubských koní využíván alternativní přípařovací plán.

Přehled reprodukce klisen v Národním hřebčíně Kladruby nad Labem

Přehled reprodukce klisen v privátním chovu

Provoz hřebčína

Kladruby nad Labem jsou lokalitou v nadmořské výšce 205 metrů nad mořem, spadají do teplé klimatické oblasti s průměrnou roční teplotou 8°C a průměrnými ročními úhrny srážek 550 – 600 mm. Ve vegetačním období je průměrná teplota 14 °C a úhrny srážek v rozmezí 350 – 400 mm. Geologickým podkladem celého území je křídový útvar, zastoupený opukami a slíny, převrstven fluviálními náplavy, místy překryt vátými písky. Nivní půdy jsou zrnitostně hlinité až hlinitopísčité s mírně kyselou reakcí, střední sorpční kapacitou a nasyceným koloidním komplexem. V regionálním fytogeografickém členění České republiky spadá krajina v Kladrubech nad Labem do obvodu českého termofytika.

Chov koní je soustředěn do tří stájových dvorů, stáj pro plemenné hřebce, stáje pro chovné klisny a klisny s hříbaty do odstavu a stáje pro koně ve výcviku jsou v Kladrubech nad Labem, ve stájovém dvoře Josefov jsou ustájeny chovné klisny a stájový dvůr Františkov je určen pro odchov koní od odstavu do tří let stáří.

Krmení koní je podřízeno fyziologickým potřebám a aktuálním požadavkům na živiny podle jednotlivých kategorií koní. Techniku krmení určuje způsob ustájení. Koně v Kladrubech nad Labem jsou ustájeni v historických, památkově chráněných objektech. Pastviny, umožňující koním od nejujtějšího mládí volný pohyb, navazují na komplex stájových budov. Při sestavování krmných dávek jsou základními komponenty seno, pastevní porost a mačkaný oves. K doplnění vitamínů, minerálních látek a aminokyselin je jednotlivým kategoriím koní zkrmováno doplňkové krmivo sestavené na základě analýzy zkrmovaného sena, pastevního porostu a ovsa.

Při výrobě sena je věnována mimořádná pozornost kvalitě sklizeného porostu. Travní porosty určené na seno, jsou sekány a sklizeny v polovině kvetení trav, co nejsušší materiál je lisován do balíků, které jsou skladovány v historických stodolách.

Pastviny jsou pravidelně obnovovány přísevy, dosévány jsou druhy trav s vysokým obsahem vlákniny v pící. Pastevní porosty jsou koním k dispozici ve stádiu metání trav, do maximální výšky porostu 30 cm.

Pěstování ovsa a jeho sklizeň je podřízena kvalitativním kritériím a hygienické kvalitě. Jako kritérium pro velikost a obsah živin je používána litrová hmotnost. Oves je koním zkrmován mačkaný, krmné dávky ovsa se stanovují podle pracovního výkonu, kategorie koní a jsou stanoveny v kombinaci s doplňkovým krmivem.

Plemenné klisny jsou umístěny ve volných stájích, deset dní před očekávaným termínem hřebení jsou přesunuty do individuálních porodních boxů, po ohřebení jsou klisny s hříbaty znovu zařazovány do stáda ve volných stájích. Krmné dávky pro plemenné klisny jsou stanoveny s ohledem na stádium březosti, minerálně vitamínový doplněk je určen pro každý trimestr zvlášť. V systému volného ustájení je koním podáváno seno ze stájové podlahy. Ke krmení ovsa a minerálií jsou koně dvakrát denně uvazováni ke žlabu, k doplnění soli mají koně volně k dispozici solné lizy. Na pastviny jsou koně vyháněni koně každý den. V letním období jsou koně na pastvinách i v noci.

Krmné dávky pro odstavená hříbata a odchov koní jsou přizpůsobeny potřebám energie a živin, tak, aby během odchovu koně stejnoměrně rostli. Z důvodu rizika nadměrného příjmu soli, nemají savá hříbata volný přístup k solnému lizu. Hříbatům nejsou podávány příkrmy, je tolerováno, když přijímají jadrné krmivo ze žlabu matky, seno začínají přijímat ve druhém měsíci života. Před odstavením jsou hříbata navykána na doplňkové krmivo, kterým budou krmena po odstavení. Odchov koní probíhá v systému volného ustájení ve stájovém dvoře Františkov v Selmicích. Během odchovu je maximálně využívána pastva, v letních a podzimních měsících jsou koně na pastvinách celodenně. V tomto období jsou na pastvinách koním k dispozici solné i minerální lizy. Účinnost krmných dávek je ověřována pravidelným vážením a měřením koní.

Ve třech letech jsou starokladrubští koně přesunuti z odchovny do výcvikové stáje v Kladrubech nad Labem, kde absolvují roční výcvik směřující k výkonnostním zkouškám. Z volného skupinového ustájení jsou přemístěni do individuálních boxů. Základem krmné dávky je v této kategorii seno a minerálně vitamínový doplněk, oves je dávkován podle pracovní zátěže, sůl je doplněna formou lizu.

Krmení plemenných hřebců je přizpůsobeno připouštěcí sezóně. Pro optimální krytí potřeby krmné dávky je využito seno, oves, doplňkové minerálně vitamínové krmivo a solný liz.

Starokladrubští koně jsou prezentováni na mezinárodní úrovni v soutěžích čtyřspřeží. Koně zařazení do přípravy pro tento typ vozatajských soutěží mají stanoveny krmné dávky podle jednotlivých fází tréninkové zátěže. Základem krmné dávky jsou seno, oves a doplňkové krmivo, v dávkách odpovídajících potřebě koní při silově vytrvalostní práci. Složení krmné dávky musí být podřízeno požadavku na optimální poměr energie jak pro vlastní výkon, tak na kvalitní a rychlou regeneraci. U této kategorie koní je třeba myslet na zákaz použití krmiv, která by mohla působit jako doping.

Pro podestýlání koní je ve všech stájích použita kvalitní sláma. Pravidelně je monitorován výskyt parazitů v trusu koní.

Indikátorem optimální výživy je zdravotní stav a výkonnost koní, u klisen průběh reprodukční sezóny, březosti, hřebení, zdraví a kondice narozeného hříběte.

Reprodukce

Chovné klisny jsou v období po odstavení hříbat rozděleny do dvou stád. Stádo březích klisen a stádo klisen jalových, do stáda jalových klisen jsou zařazeny i klisny po absolvování výkonnostních zkoušek, tj. klisny které budou připuštěny poprvé. Klisnám zařazeným do připarování, je od prosince regulován světelný režim. Připouštěcí sezóna začíná v únoru a trvá do konce června. Snahou je optimální rozvržení hřebení klisen s ohledem na kapacitní možnosti porodnice a narození nového ročníku hříbat do první poloviny roku.

Ke stanovení optimální doby připuštění klisny je využíváno prubování hřebcem v kombinaci se sonografickým vyšetřením klisny. Tradičně je využívána přirozená plemenitba, individuální připouštění z ruky. Plemenní hřebci, kteří jsou zároveň využíváni ve sportu, připouštějí v režimu inseminace čerstvým spermatem.

V chovu starokladrubských koní jsou využívány i biotechnologické metody reprodukce, inseminace a embryotransfer. Metodika pro využití embryotransferu v chovu starokladrubského koně byla zpracována v roce 2021. Od tohoto roku jsou v Kladrubech nad Labem prováděny reprodukční úkony související se získáváním embryí ve spolupráci s Ing. Josefem Müllerem, EmbryoLab s.r.o.

První úspěšný přenos čerstvého embrya byl uskutečněn 30. května 2021, 24. dubna 2022 se po fyziologickém průběhu březosti narodil zdravý hřebec. Klisna, dárkyně embrya, byla po výplachu dělohy znovu zapuštěna, zabřezla a v květnu 2022 se ohřebila, má tedy evidovány ve stejném roce dva narozené potomky. V sezóně 2022 byl opět proveden transfer čerstvého embrya, po kterém se v roce 2023 narodila klisna.

Embryotransfer jako nadstavba běžné reprodukční rutiny představuje i cenný nástroj pro prohlubování znalostí o podstatě fyziologie reprodukce klisen. Dlouhodobá konzervace embryí nabízí možnost efektivně uchovávat a následně využívat embrya starokladrubských koní v rámci genových rezerv.

Výcvik

Výcvik starokladrubských koní, který směřuje k absolvování výkonnostních zkoušek, je rozdělen do několika období, během kterých jsou upevňovány získané návyky. Na začátku výcviku se koně lonžují, zvykají si na komunikaci s člověkem prostřednictvím hlasových pomůcek, na lonžovací obnosek, uzdečku, obříšník, vyvazovací otěže a sedlo. Následuje obsednutí koně, jehož výsledkem je klidný pohyb koně v zástupu krokem a klusem na jízdárně a v terénu. V dalším období je k výcviku pod sedlem zařazeno zvykání na vozatajský postroj, otahování a návyk na vedení opratěmi. Po zvládnutí klidného zapřažení do klády a klidného stání, se remonta začíná se zapřahat s učitelem. V paralelní části výcviku pod sedlem je v tomto období zařazeno nacvávání a cválání v zástupu. Po zvládnutí klidného pohybu krokem a klusem v silničním provozu s učitelem, jsou remonty zapřahány do páru. Spřežení jsou připravována v terénu, na drezurním obdélníku, zvykají si na vedení po vozatajském parkuru. V závěrečné fázi základního výcviku probíhá nácvik drezurní úlohy pod sedlem i v zápřeží a zapřahání v samotě do saní.

Zkoušky výkonnosti starokladrubských hřebců a klisen jsou dvoudenní. V roce konání zkoušek výkonnosti musí být hřebci a klisny starokladrubského plemene nejméně čtyřletí. První den výkonnostních zkoušek začíná posouzením typu a exteriéru. Typ se posuzuje vzhledem k plemenné příslušnosti na základě charakteristiky plemene stanovené chovným cílem, v rámci hodnocení celkového souladu je hodnocena harmonie tělesné stavby společně s ušlechtilostí včetně rámce. Mechanika pohybu koně je posuzována v celém průběhu zkoušek výkonnosti. Druhou disciplínou je příjezděnost pod sedlem, kdy koně absolvují individuálně předepsanou drezurní úlohu. Následuje zkouška ovladatelnosti spřežení, ve které je třeba absolvovat předepsanou drezurní úlohu a návazně vozatajský parkur. První den zkoušek výkonnosti je zakončen zkouškou spolehlivosti tahu v samotě. Tato zkouška se provádí v jednospřeží v saních. Na sto metrů dlouhé pískové dráze s rovným povrchem kůň, vedený na opratích, podle pokynů zkušební komise třikrát zastaví a znovu zabere. Hmotnost saní a břemene je rovna třetině hmotnosti koně. Druhý den zkoušek výkonnosti absolvují koně v lehké zápřeží terénní jízdu s předepsaným počtem a délkou krokových a klusových úseků, včetně stanovených rychlostí a překážek. V průběhu celých zkoušek výkonnosti je hodnocena mechanika pohybu koně.

Národní hřebčín Kladruby nad Labem je v České republice nejstarším chovným zařízením, které přetrvalo od svého založení až do současnosti. Potomci klisen původně chovaných na pernštejnském panství a hřebců importovaných z Itálie a Španělska, se v Kladrubech nad Labem svými fyziologickými i morfologickými vlastnostmi přizpůsobili přírodním a klimatickým podmínkám a dali základ starokladrubskému koni. Klabonosému koni, majestátního vzhledu, s typickou vysokou akcí hrudních končetin v klusu, koni, který je dodnes používán k ceremoniální službě.